

Бутиліна О.В. Конфлікти професійного вибору сучасної молоді / О.В. Бутиліна // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації: ч. II: матеріали всеукр. наук. конф. (м. Дніпропетровськ, 4-5 груд. 2015 р.). / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – С. 75-77.

О. В. Бутиліна

КОНФЛІКТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Із запровадженням ринкових принципів в Україні, відчутне дала про себе знати необхідність формування принципово іншої, нової трудової моралі. В перші роки перехідного періоду ні в Україні, ні в інших країнах пострадянського простору не приділялося належної уваги вихованню відповідального ставлення до праці. Тому, особливо в молодіжному середовищі, сформувалося й затвердилося переважно прагматичне ставлення до праці винятково як до засобу задоволення матеріальних потреб, тобто праця перетворилась виключно на інструментальну цінність. Мало молодих людей виконують сьогодні в трудових колективах які-небудь суспільні доручення, а більшість пасивні щодо змін, які відбуваються в колективі й країні загалом. Ускладнюється ситуація тим, що значна частина молоді, ще навчаючись у ВНЗ відчуває розчарування в майбутній професії і не пов'язує власне майбутнє з певною професійною діяльністю.

Ця ситуація суттєво впливає на сучасну молодь. Сьогодні більшість молодих людей віддають перевагу при обранні професії чи конкретного місця роботи не її сутності, а перспективі отримати певну винагороду за її виконання, тому звичною стала формула: «головне в роботі – це те, скільки за неї платять».

Ця актуальна проблема завжди була і залишається донині предметом особливої уваги багатьох вітчизняних та закордонних дослідників. Серед науковців, котрі вивчають питання соціального становища та професійних орієнтацій молоді варто назвати О. Балакіреву, О. Омельченко, В. Осовського, Н. Паніну, В. Чупрова, О. Яременка та ін.

Ще Осовський В.Л. у роботі «Формирование трудовых ориентаций молодежи» визначає вибір професії молодою людиною як вирішення протиріччя між бажаннями і потребами індивіда та об'єктивною ситуацією, яка визначає можливості задоволення цієї потреби [1, с.10].

На виході зі школи перед кожною молодою людиною постає питання: що робити далі, в якій сфері реалізовувати себе? Ці проблеми чи не найважливіші в житті для кожної людини, від їх вирішення залежить майбутнє. Найбільш вагомими чинниками при виборі майбутньої професії для молоді виступають думки та настанови батьків, родичів, вчителів, а також друзів, знайомих та ЗМІ, які представляють часто в спрощеній, стереотипізованій формі образи тих професій, які на даний момент часу вважаються найбільш привабливими. З певним багажем інформації молода людина здійснює свій перший і надто важливий крок вперед. Втім, не завжди цей вибір є повністю усвідомленим, бажаним і відбиває справжні настрої та плани особистості. Часто виникають міжособистісні та внутрішньо особистісні конфлікти, вирішення яких ускладнює професійний вибір молоді.

Перший вид конфлікту переживає молода людина у випадку коли її власні устремління і бажання цілком не співпадають з бажаннями (точніше з фінансовими чи статусними можливостями) батьків, щодо отримання певної професії чи кваліфікації. Це, на жаль, доволі розповсюджена ситуація, коли юнак чи дівчина навчається там, де вдалось її «улаштувати» батькам. Зазвичай, особливого прагнення до навчання й оволодіння практичними навичками серед таких студентів не спостерігається.

Зазначимо, що ступінь невдоволення може залежати від міри розбіжності: напрямку підготовки (гуманітарний – технічний напрямок); профілю навчання (наприклад, економічний – філологічний профіль); спеціалізації підготовки (наприклад, бухгалтер – банківський працівник). Отже, якщо молода людина мріє стати, наприклад журналістом, а навчається в технічному ВНЗ, то можна з деякою впевненістю сказати, що за чотири - п'ять років держава отримає низькокваліфікованого «спеціаліста» з дипломом, який не зможе конкурувати на ринку праці й не буде здатний запропонувати свої знання та навички роботодавцям.

Другий вид конфлікту зумовлений віковими особливостями молодшої людини, схильної до більш радикальних дій і заходів стосовно вирішення проблем. Цей вид конфлікту виникає як результат протесту особистості проти настанов та бажань оточуючих (зокрема батьків). Результатом вирішення такого конфлікту можна розглядати ситуацію, в якій молода людина вирішує вступати в будь-який ВНЗ, на будь-яку спеціальність, тільки не в ті, що радять їй батьки. Таким чином, «майбутній фахівець», йде оволодівати професією, яка далека як від бажань рідних, так і від потягів самої молодшої людини. В даному випадку емоційна складова міжособистісної взаємодії може розглядатися як причина розвитку професійної некомпетентності.

Третій вид конфлікту пов'язаний з невідповідністю високого рівню амбіцій молодшої людини та їх оцінкою з боку оточуючих (викладачів чи спеціалістів у практичній діяльності). Сутність даного протиріччя зводиться, з одного боку, до впевненості молодшої дівчини чи хлопця в тому, що їх знання і навички несправедливо оцінюють, переконанні доцільності чи навпаки недоцільності вивчення певних навчальних предметів чи виконанні окремих практичних завдань, з іншого боку небажанні переглядати власні переконання, критично ставитися до себе і оточення. Результатом розв'язання цього протиріччя може бути відмова

від навчання взагалі чи засвоєння окремих навичок, розчарування в професії чи ВНЗ.

Найбільш небезпечною виявляється нам четверта конфліктна ситуація, що пов'язана з відсутністю будь-яких чітких уявлень про майбутню сферу професійної діяльності у молодій людини і небажанням накопичувати знання й самовдосконалюватися та необхідністю навчатися (часто примусово). Це протиріччя, на відміну від всіх інших, найбільш яскраво ілюструє процес знецінення праці, перетворення її у виключно інструментальну цінність. Головна установка таких студентів наступна: «не важливо яка освіта і не важливий рівень знань та їх якість, а важливий сам диплом», тобто формальне підтвердження отриманої освіти. В даному випадку процес навчання у ВНЗ розглядається не як засіб отримання якісних сучасних знань в певній сфері та необхідних професійних навичок, а як спосіб очікування підготовленого (чи обіцяного) робочого місця. Звичайно, у таких студентів відмічається низький рівень успішності, відсутність зацікавленості до навчання і майбутньої професії. На жаль, автори аналітичного звіту «Соціальні проблеми працевлаштування молоді» О.М. Балакірева, О.О. Яременко та ін. також приходять до невтішного висновку про те, що «з самого початку молодь орієнтувалася і орієнтується не на певну спеціальність, а лише на отримання диплома про освіту» [2, с. 73].

Ще один вид конфлікту – це конфлікт, обумовлений недостатністю чи неадекватністю інформації щодо майбутньої професії, яку опановує молода особа. Цей конфлікт виникає коли юнак чи дівчина починають усвідомлювати, що ті знання, які вони мали до початку навчання були частковими чи не дуже правдивими. Отже, реальний стан справ вступає у протиріччя з тим образом (ідеалом) професії, який був сформований у їхній свідомості. На наш погляд саме цей, п'ятий вид конфлікту, виступає реальним приводом появи фрустрації, в основі якої лежить розчарування,

крах надій і планів, відчуття тривоги. Чупров В.І. та Черниш М.Ф. зазначають, що таке протиріччя може породжувати подвійну мораль («роздвоєність свідомості»), наслідками якої є безвідповідальність, байдужість. Проте, як відзначають дослідники, «найбільша небезпека стереотипної свідомості для розвитку молоді є в тім, що вона несумісна з новаторством, сприяє виникненню і закріпленню упереджень щодо нововведень, несхильність до творчості» [3, с. 38-39]. Зменшення негативних проявів цього протиріччя може виявлятися у зміні пріоритетів індивіда за рахунок розширення сфери міжособистісного спілкування. Інший бік проблеми виявляється в тому, що «корекція стереотипів свідомості чревата імовірністю психологічних конфліктів особистості, а іноді призводить до появи підґрунтя для поведінки, що відхиляється» [1, с.42].

Сама реальність визначених конфліктів свідчить про високий рівень незадоволеності молоді ситуацією в суспільстві та доволі низький рівень трудової мотивації та професійної етики.

Таким чином, важливим напрямом роботи закладів освіти (в першу чергу шкіл та ВНЗ) та установ із надання соціальних послуг (центрів зайнятості, бірж праці) має стати ефективна профорієнтаційна діяльність. Її мета має складатись не тільки у поверхневому ознайомленні молоді зі світом професій, а й наданні повної та об'єктивної інформації стосовно специфіки тих чи інших видів діяльності, комплексу особистісних якостей, якими має володіти фахівець та загальної картини затребуваності певних професій на ринку праці у даний момент часу. Окрім цього, зменшенню негативних проявів вище зазначених конфліктів сприятиме активна життєва позиція батьків, які здатні вплинути на професійне спрямування молоді особи.

Список використаних джерел

1. Оссовский В.Л. Формирование трудовых ориентаций молодежи. – К.: Наукова думка, 1985. –с. 124.
2. Соціальні проблеми працевлаштування молоді: Аналітичний звіт/ О.М. Балакірева, О.О. Яременко, О.В. Валькована, В.В. Онікієнко та ін. – К.: Держ. ін.-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 132 с.
3. Чупров В.И., Черныш М.Ф. Мотивационная сфера сознания молодежи: состояние и тенденции развития. – М.: Ин-т молодежи РАН, 1993. – 98с.